BIJVOEGSEL, behoorende bij Hollandsch Zuid-Afrika van 15 December 1913, No. 6. (5de Jaargang).

HOLLANDSCH ZUID-AFRIKA.

ADRES VOOR REDACTIE: AMSTERDAM, KEIZERSGR. 389. (TEN KANTORE DER NEDERLANDSCH Zᴰ.-AFRIKAANSCHE VEREENIGING
ADRES VOOR ALLES, WAT DE ADMINISTRATIE BETREFT: P. VERGERS, VAN WOUSTRAAT 10, AMSTERDAM.

INHOUD VAN HET ALGEMEENE GEDEELTE: — Officiëele Berichten (blz. 2); — Vereeniging Jong Nederland-Zuid-Afrika (blz. 3); — Wat Zuid-Afrika voor onzen handel is — en kan zijn (blz. 4—7); — Botha en Hertog (blz, 7); — Personalia; — Sir Richard Solomon; — Abraham Fischer (bl 8—9); — Vervoer van Fokvee naar Zuid-Afrika — nieuwe regulaties (blz. 9); — Taal- en Stamverwante Belangen; — Overzicht van de Maand (blz. 10); — Landbouw-emigratie (blz. 10—15); — Buitenlandsche handel van Zuid-Afrika (blz. 15); — Advertenties.

INHOUD VAN HET GEÏLLUSTREERDE GEDEELTE: — De Nederlandsche Naam in Zuid-Afrika; — Hollandsch-Kaapsche Bouwkunst (blz. 1—2); Nederland als voorbeeld voor Zuid-Afrikaansche Landbouwers (blz. 2); Nederlandsche Techniek en Wetenschap (blz. 2—4); — Nederlandsche Beeldhouwkunst (blz. 4—5); — Hoe de Zuid-Afrikaansche Voorschotkas werkt (blz. 5—8) ILLUSTRATIES: — Hoeve bij 't Kasteel Eckart; Voormalig Buitenverblijf der Gouverneurs-Generaal te Weltevreden; — Groote Schuur; — Moderne Villa te Bandoeng; Oude huizen te Batavia; Bosch en-Dal bij Stellenbosch; Woning van Wijlen Mevr. Koopmans-De Wet; Een groep kinderen van het Kinder-Tehuis te Langlaagte; Kerk te Dullstroom, na de verwoesting in 1901; Nieuwe kerk te Dullstroom; Woning van een Hollandsch werkman (3 stuks); Portret van Wijlen Abraham Fischer; Portret van Dr. O. C. Los.

OFFICIEELE MEDEDEELINGEN

VAN HET BUREAU VAN DE NEDERLANDSCH ZUID-AFRIKAANSCHE VEREENIGING.

De Redactie van het Maandschrift *Hollandsch Zuid-Afrika* (zoowel wat het geïllustreerd gedeelte, als wat het bijvoegsel voor algemeen nieuws betreft) wordt bezorgd onder toezicht van het *Bureau van de Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging.* De verantwoordelijkheid voor den inhoud van geteekende stukken berust uitsluitend bij de schrijvers daarvan.

Het doel der Nederlandsch Zuid Afrikaansche Vereeniging.

De *Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging* stelt zich ten doel (zie Art. 1 der *Statuten*):

Binnen de perken, door de internationale rechtsverhoudingen aangewezen, door alle wettige middelen al datgene te doen, wat strekken kan om:

1°. de banden met onze stamgenooten in Zuid-Afrika nauwer toe te halen en, in overleg met hen, aldaar hulpbronnen voor landbouw, nijverheid, handel en andere stoffelijke belangen te openen en te ontwikkelen of de opening en ontwikkeling daarvan te bevorderen;

2°. de publieke opinie zoo ten onzent als in het buitenland over de toestanden in Zuid-Afrika voor te lichten.

Elk streven om bij wijze van propaganda op de zedelijke of godsdienstige gesteldheid der bevolking dezerzijds invloed uit te oefenen, blijft daarbij uitgesloten.

Leden en Donateurs.

Leden der Vereeniging zijn zij, die met het hierboven (volgens Art. 1 der *Statuten*) omschreven doel instemmen en eene jaarlijksche bijdrage betalen van tenminste *Drie Gulden.* Het boekjaar der Vereeniging loopt van 1 Januari tot 31 December (zie Art. 5 der *Statuten*).

Het staat aan de afdeelingen vrij, *begunstigers* aan te nemen, die eene geringere jaarlijksche bijdrage dan 3 gulden, doch ten minste 1 gulden betalen (zie Art. 5 der *Statuten*).

De algemeene vergadering heeft, op voordracht van het bestuur, de bevoegdheid, *eereleden* te benoemen, die dezelfde rechten hebben als de leden (zie Art. 5 der *Statuten*).

Donateurs zijn zij, die minstens 100 gulden in eens in de kas der Vereeniging storten; ook deze hebben gelijke rechten als de leden (zie Art. 5 der *Statuten*).

Aan de *Leden* der *Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging* wordt, krachtens hun lidmaatschap en zonder vergoeding van eenigerlei aan de uitgave verbonden kosten, dit Maandschrift *Hollandsch Zuid-Afrika* (zoowel het Geïllustreerde als het Algemeene gedeelte) geregeld toegezonden.

Vereeniging „Jong Nederland Zuid-Afrika".

Op de tweede halfjaarlijksche Algemeene Vergadering der Ned. Z. A. Jongelieden-Vereeniging, op 8 Nov. j.l. in het Gebouw van den Christelijken Werkmansbond, te Amsterdam, gehouden, werd onder andere besloten, den oprichtingsnaam „Ned. Zuid-Afrikaansche Jongelieden Vereeniging" te veranderen in: Vereeniging „*Jong Nederland-Zuid-Afrika*". Aanleiding tot deze verandering was o. m. het feit, dat er ook Dames in de Vereeniging gekomen waren, waardoor het woord „Jongelieden" in den vereenigingsnaam onjuist werd geacht.

Op genoemde vergadering werden de verslagen van den 1sten Secretaris en van den penningmeester voorgelezen en goedgekeurd.

De aftredende bestuursleden werden herkozen, zoodat het bestuur als volgt bleef samengesteld: Jan W. Bosch, Voorzitter; J. Bosch Jr. ondervoorzitter; A. N. Molijn, 1e Secretaris; J. Zwaan, penningmeester; J. Bogerts, 2e Secretaris; terwijl de Heer Joh. Visscher nog steeds de Vereeniging als adviseur ter zijde staat.

Uit het jaarverslag bleek eveneens, dat de vereeniging in het laatste halfjaar niet aan leden vooruitgegaan, en dat de financiëele toestand niet schitterend te noemen is. Naar aanleiding van dezen toestand werd dan ook besloten, op Zaterdag 22 November 1913 een propaganda-jaarfeest te organiseeren. Dit feest vond op den genoemden datum plaats in het Gebouw van de Mij. voor den Werkenden Stand, Kloveniersburgwal, Amsterdam, en was, wat het bezoek en de gevolgelijke toetreding van nieuwe leden betreft, een schitterend succes. Na een opwekkend woord van den heer Joh. Visscher werd door tal van dames en heeren medegewerkt aan de uitvoering van een, misschien wat te lang, maar overigens groote verscheidenheid biedend program. Het talrijk opgekomen en sympathiek gestemde publiek bleek vooral te genieten van den zang van Mevr. Boekweit en Mevr. Wannenburg. Eenige voordrachten, een amateur-liedjes-zanger en een kluchtspel werden gevolgd door een geanimeerd bal; hoe lang dit duurde, weten wij niet. Lang vóór het einde ging de schrijver van dit verslagje naar kooi.

De Zuid-Afrikaansche Studenten.

In de Ned. Fabriek van Gouden en zilveren Werken v/h J. A. A. Gerritsen te Zeist, vertegenwoordigd door een bekenden winkel in de Kalverstraat, Amsterdam, is een fraaie bronzen lauwerkrans met een middenlijn van ongeveer 45 c.M. vervaardigd. Op de strik is gegraveerd: „Huldeblijk van die Suid-Afrikaanse Studente in Nederland".

Deze krans is verzonden aan den heer D. Botha te Bloemfontein, den secretaris van het comité voor het bronzen monument, dat daar ter plaatse, naar men weet, wordt opgericht ter gedachtenis aan de in de concentratie-kampen bezweken vrouwen en kinderen. Bij de onthulling zal deze krans aan het monument worden gehecht.

Ds. P. C. Snijman, van Steijnsburg, Kaapprovincie, is aan de Vrije Universiteit te Amsterdam gepromoveerd tot Doctor in de godgeleerdheid op een proefschrift: De profetie van Zefanja.

Te Amsterdam is aangekomen, om hier te lande haar studie in muziek en schilderkunst voort te zetten, Mej. A. F. M. Loubser, van Malmesbury, Kaap-provincie.

Dr. B. B. Keet, over wiens afscheid aan Amsterdam wij de vorige maal eenige mededeelingen brachten, is reeds op 8 Nov. jl. gerepatrieerd.

WAT ZUID-AFRIKA VOOR ONZEN HANDEL IS — EN KAN ZIJN.

(Slot.)

In ons vorig nummer hebben wij getracht, de *wenschelijkheid* en de *mogelijkheid*, en daarom ook de *noodzakelijkheid* van toenemenden invoer van handelswaren uit Nederland naar Zuid-Afrika aan te toonen. Wie deze noodzakelijkheid gevoelt, zal gaarne instemmen met onze gevolgtrekking, dat voor die uitbreiding moet worden *gewerkt*. Terwijl in Nederland het niet ontbreekt aan lichamen, die deze uitbreiding, bovendien met aanvankelijk goed gevolg, nastreven, blijkt toch voortdurend, dat de Nederlandsche kooplieden en fabrikanten als geheel een en ander nog volstrekt niet inzien. Van de *wenschelijkheid* zijn zij natuurlijk allen overtuigd. De *mogelijkheid* wordt door hen evenwel betwist, in elk geval betwijfeld. Hun belangstelling is daarom uiterst zwak en van hun daadwerkelijke ondersteuning komt derhalve weinig terecht. Om die belangstelling en daarmee het geloof aan de mogelijkheid van uitbreiding van den Nederlandschen handel op Zuid-Afrika te wekken, en eindelijk onze Nederlandsche kooplieden en industrieëlen er toe te brengen, de pogingen van de baanbrekers op dit gebied te steunen en te sterken, is het noodig, dat de permanente tentoonstelling, in ons vorig nummer voorgesteld, tot stand wordt gebracht. Deze instelling zal moeten worden gesticht door de Vereenigingen en andere lichamen, die tot heden den weg voor den Nederlandschen handel op Zuid-Afrika hebben verkend. Zij zal langzamerhand in stand moeten worden gehouden door hen, die het voordeel trekken van deze **monsterkamer van niet-Hollandsche producten, welke in Zuid-Afrika worden verkocht.**

Onlangs is in het Hoofdbestuur van de Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging een voorstel ter sprake gebracht en in beginsel aangenomen, dat pogingen zouden worden gedaan om te komen tot de oprichting van een *Monsterkamer van Zuid-Afrikaansche producten in Nederland.* In de motiveering van dit voorstel, ingediend door den heer A. S. van Reesema, werd verwezen naar het vroegere plan van den heer O. Kamerlingh Onnes, Directeur van het Bureau voor Handelsinlichtingen te Amsterdam, met betrekking tot de oprichting van een Overzee-Instituut, d.w.z. een inrichting, welke niet, zooals het *Koloniaal Instituut*, dat nu werkelijkheid gaat worden, alleen werkzaam is voor onze koloniën, maar voor alle overzeesche landen, waarmee Nederland handel drijft. In Zuid-Afrika werd dit plan ten zeerste toegejuicht. *Ons Land*, te Kaapstad, schreef ervan:

„Zuid-Afrika zou ook voordeelig gebruik kunnen maken van „een Overzee Instituut te Amsterdam. Zoo een Instituut is een „permanente tentoonstelling en het kan niet ontkend worden, „dat het van groot belang voor Zuid-Afrika is om monsters „van de producten van onze nijverheid in een voornaam han-„delscentrum van het vasteland ten toon te stellen en zooveel „mogelijk informatie beschikbaar te stellen aangaande de op-„brengst, de uitvoerartikelen, enz. van ons land. Wij zijn er „overtuigd van, dat de Regeering van de Unie, wanneer het „Overzee Instituut een voldongen feit zal zijn, goed gebruik „zal maken van de schoone gelegenheid, die daardoor geboden „zal worden om onze producten en handelsartikelen bekend te „maken op de Europeesche markt."

Het Overzee Instituut, en dus het plan van den heer Kamerlingh Onnes, heeft de vlag moeten strijken voor de plannen tot oprichting van een Koloniaal Instituut.

Het voorstel van den heer Van Reesema moet dan dienen om te voorzien in een leemte, welke een Koloniaal Instituut steeds moet toonen. Het Kol. Inst. zal geen ruimte bieden voor Zuid-Afrikaansche producten. Er moet dus een instelling worden geschapen, die zulke ruimte biedt, die daarvoor opzettelijk is ingericht. Of het de moeite loonen zal? De heer Van Reesema ontleende aan officiëele bronnen de volgende cijfers aangaande den *uitvoer van Zuid Afrikaansche producten naar het buitenland.* De voornaamste handelsartikelen en de waarde van hun uitvoer waren (in £-sterling):

	1912	1909
Looi bast	283,010	194,696
Maïs	443,492	650,940
Struisveeren	2,609,638	2,091,280
Angora haar	967,286	861,639
Huiden	1,686,778	1,121,053
Wol	4,780,594	3,728,251
Ertsen (goud enz.)	49,394,640	38,611,190
Walvisch-traan	150,929	24,947

Van minder belang, doch nog steeds van groote beteekenis zijn de volgende waren:

	1912	1909
Boechoebladeren	38,264	9,666
Boter	2,711	459
Versche vruchten	54,735	38,028
Tabak	9,963	3,884
Wijn	12,728	9,229
Glycerine	16,857	1800
Sigaren en sigaretten	2,410	567

De totale waarde van den Zuid-Afrikaanschen uitvoer was, in ronde cijfers, in 1909 £ 47.750.000 en in 1912 £ 61.000.000; de uitvoer van goud, diamanten en andere mineralen in mindering gebracht, worden de getallen, aanwijzend den Zuid-Afrikaanschen uitvoer van (hoofdzakelijk) producten van landbouw en veeteelt in duizendtallen:

1907	1908	1909	1910	1911	1912
£	£	£	£	£	£
7.684	7.039	9.563	10 232	10.008	12.199

De uitvoer-cijfers wijzen dus een gestadige en zoo goed als ononderbroken stijging aan. Waarheen ging die uitvoer? Het volgende overzicht geeft een antwoord, dat, als men de absolute getallen alleen beschouwt, voor Nederland beschamend, — doch, als men den relatieven voor- of achteruitgang in het aandeel der verschillende landen in 't oog houdt, voor Nederland moedgevend mag worden genoemd:

	Waarde in £.		
Uitvoer van Zuid-Afrika naar:	1909	1912	
Vereenigd Koninkrijk	41.114.102 [1])	56.654.963 [2])	+
Frankrijk	167 946	150.962 [3])	—
Duitschland	1.813.963	1.719.067	—
Port. Oost-Afrika (1910)	61.325 [4])	140.558 [4])	+
Vereen. St. N. Amerika ('10)	401 820	540.826	+
Nederland	55 818	64.511	+

Nauwkeuriger wordt de vooruitgang van Nederland aangegeven door de cijfers over vier jaren:

1909	1910	1911	1912
£ 55.818	£ 37.309	£ 34 290	£ 64 511

In deze cijfers komt niet tot uitdrukking de waarde van den invoer uit Zuid-Afrika in Engeland, en van daar weer uitgevoerd naar het vasteland, b.v. Nederland. Veilig kan worden

[1]) Inclusief goud enz. [2]) Vooruitgang. [3]) Achteruitgang. [4]) Inclusief specie.

aangenomen, dat de Nederlandsche invoer van Zuid-Afrikaansche producten grooter is, dan uit dat overzicht blijkt.

Gaan wij de verschillende artikelen van Zuid-Afrikaanschen uitvoer nauwkeurig na, daartoe in staat gesteld door het *Jaarverslag van de* (Zuid-Afrikaanse) *Handels-Kommissaris over het jaar eindigend 31 Desember 1912* (Blauwboek U. G. 4—13, uitgegeven op last van den Zuid Afrikaanschen Minister van Financiën — Hollandsche uitgave), dan krijgen wij voor eenige der hierboven genoemde waren het volgende cijfermatige overzicht:

Looibast. *Totale uitvoer:*

jaar:	lbs.	waarde in £.
1903	24 270.000	70.581
1904	31.638.000	92.911
1905	35.026 000	102.666
1906	33.215 466	98.374
1907	54.478.492	139 397
1908	55.661.949	134.563
1909	80.127.399	194.699
1910	92.610.026	219.433
1911	**111.265.652**	**289 557**
1912	118.219.023	283.060

Een bijna onafgebroken stijging dus. Deze uitvoer van looibast was in 1911 (latere cijfers bezitten wij niet) over 13 landen verdeeld. De voornaamste landen van invoer waren:

	lbs.	£
Vereenigd Koninkrijk	50.341.354	127.719
Duitschland	48 252.201	129.406
Australië	8.300.738	21.293
Rusland.	1.554 437	3.898
Frankrijk	786.105	1.873
Oostenrijk-Hongarije	660.694	1.671
België	532.707	1.565
Nieuw Zeeland enz.	453.690	1.281
Nederland is de 11de op de lijst: .	**56.000**	**112**

De toenemende productie van looibast is een zaak, die in Zuid-Afrika reeds doet vreezen voor *over-*productie. Zuid-Afrika moet dus uitzien naar uitbreiding van haar afzetmarkten. Wij meenen, dat Nederland in dezen kan helpen en er zelf mee gebaat zijn. Er zijn andere redenen, die de Nederlandsche markten voor dit artikel zeer aanbevelenswaardig doen zijn. Men leze dit na in het genoemde verslag (bl 13 e. v.); ons ontbreekt de plaatsruimte om er verder op in te gaan.

Wol (vetwol, gewassen en ontvet).

Totale uitvoer:

Jaar	lbs.	waarde in £
1907	92,771,717	3,128,957
1908	104,257,826	2,768,201
1909	130,981,518	3,728,470
1910	121,668,932	3,830,830
1911	**132,267,629**	**3,899,828**
1912	161,974,684	4,780,594

Ook voor dit artikel vinden wij dus een vrij onafgebroken en ten slotte zeer belangrijke stijging. In 1911 (de bijzonderheden voor 1912 ontbreken ons nog) was de uitvoer verdeeld over verschillende landen als volgt, waarbij echter moet in 't oog worden gehouden, dat, volgens opgave van deskundigen 40% van den Engelschen invoer (men zie onze algemeene desbetreffende opmerking hierboven) weer naar het Vasteland wordt uitgevoerd: —

	lbs.		£	
	vetwol;	andere wol.	vetwol,	andere wol.
Vereenigd Koninkrijk	67,768,784	2,218,754	1,968.178	132,200
België	14,107,734	450,663	382,382	26,940
Frankrijk	3,482,277	8,751	94,762	180
Duitschland	39,945,430	2,616,757	1,098,332	146,281
Nederland.	340,133	18,584	9,466	1,339
Italië	1,233,342	—	39,0.9	—
Vereenigde Staten. .	14.231	—	622	—

Nederland bekleedt dus in dit staatje de zesde plaats. Voor de jaren 1907—1911 zijn de cijfers voor Nederland:

waarde in £ sterling.

	1907	1908	1909	1910	1911
vetwol . .	86	7083	99	8219	9466
andere wol	—	—	364	—	1339
Totaal .	86	7083	463	8219	10805

De cijfers vertoonen sterke schommelingen. De groote vooruitgang in 1908 ging in 1909 geheel verloren, maar werd door 1910 en 1911 weer verbeterd, in 1911 zelfs zeer belangrijk.

Angorahaar (Mohair)

kwam bijna uitsluitend (99 %) te Londen aan de markt. Er is eigenlijk slechts één firma, die Zuid-Afrikaansch Angorahaar koopt. Welken invloed dit heeft op de prijzen, die de Zuid-Afrikaansche Angora-boeren voor hun product behalen, is te vermoeden, maar door ons niet te bewijzen. De prijzen van gemiddelde qualiteit Turksch mohair over 1912 zijn ongeveer 25% hooger dan de beste qualiteit van het Zuid-Afrikaansche product, en ongeveer 50 % hooger dan het Z.-A. winterhaar. De prijzen zijn ook voortdurend dalend, wat het Z.-A. product betreft, in 1912 10 % minder dan in 1911 en zelfs 25 % minder dan in 1907

Struisveeren.

De uitvoer van dit artikel naar Nederland is van zeer geringe beteekenis. De uitvoer was verdeeld als volgt over de verschillende landen van invoer:

waarde in £-sterling.

	1907	1908	1909	1910	1911	1912
Ver. Koninkrijk	1728370	1531067	1724529	1931575	1850195	—
Andere Britsche landen . . .	4698	4115	9321	8335	21697	—
Frankrijk . . .	220	633	4331	20503	8042	—
Duitschland . .	10525	5189	15201	22289	42639	—
Ver. St. N. Amer.	70377	197266	337813	288806	327899	—
Andere landen .	45	122	85	1338	2668	—

De productie nam bijna van jaar tot jaar (met uitzondering van 1910) toe. De totale opbrengst was eveneens, met geringe schommelingen, voortdurend stijgend. De gemiddelde prijzen per Eng. pond waren:

Waarde in £-sterling per lb.

1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
2 2.6½	2.5.4	2.2.2	2.5.0	2.10.8	2.4 0	2.7.1.

Een zeer groot gedeelte van den Engelschen invoer wordt weer uitgevoerd (onbewerkt), voornamelijk naar Frankrijk, en wel ongeveer een derde van dien invoer.

Huiden en Vellen.

Zuid-Afrika voerde uit in 1909 voor een waarde van £ 1.121.053, in 1911 voor £ 1.216.431, in 1912 voor een waarde van £ 1 691.042.

Mielies (maïs).

De maïs-productie van de Zuid-Afrikaansche Unie is nog zeer wisselvallig. Ofschoon zulk een product steeds sterk onder den invloed van het klimaat staat, zijn de enorme schommelingen in de Zuid-Afrikaansche opbrengst voor een deel te verklaren door den in het algemeen nog zeer ondoelmatige en onwetenschappelijke wijze van verbouwing. Schommelingen van zelfs grooten omvang zullen steeds blijven voorkomen, doch zullen met de jaren toch van geringer beteekenis worden dan zij nu zijn.

De totale uitvoer bedroeg (in duizenden zakken van ongeveer 200 lbs):

1908	1909	1910	1911	1912
664	1537	1760	1018	963

De prijzen, behaald op de Londensche markt voor Zuid-Afrikaansche maïs, waren (per Eng. quarter van 480 lbs):

	1908	1909	1910	1911	1912
witte . .	1.6.4½	1.6.11	1.6.—	1.6.10	1.8.6
gele . . .	1.6.4½	1.5.9	1.5.3	1.5.—	1.7.—

Uit de Nederlandsche statistiek blijkt, dat in 1910 te Amsterdam 81.900.000 K.G. maïs werd aangevoerd, dus bijna de helft van den totalen Zuid-Afrikaanschen uitvoer in het beste jaar. De aanvoer van Rotterdam was in dat jaar 440.284.000 K.G. Het totaal dezer twee havens 522.184.000 K.G., of ongeveer *drie maal de geheele productie voor uitvoer* van Britsch Zuid-Afrika. De beteekenis van deze twee havens voor Zuid-Afrika behoeft na het geven van deze cijfers niet verder te worden aangetoond.

Haver.

	Uitvoer van Zuid Afrika lbs.	Waarde in £	Aanvoer te Rotterdam K.G.
1910	6,783,714	16,259	463,371,000
1911	4,986,205	12,259	(ruim 1029 mill. lbs.)
1912	15,807,031	43,807	

Op de Londensche markt was in 1912 de prijs, per 320 lbs., voor Zuid-Afrikaansche haver 21 à 22 sh. cif.

Chileensche	„ 21 à 21 sh. 9d.	„
Argentijnsche	„ 18 sh.	„

Zuid-Afrikaansche haver is steeds droger dan de Argentijnsche en daarom gemiddeld iets duurder.

Vruchten.

De aanvoer van versche vruchten was te Rotterdam in 1910 32,088,000 K.G., te Amsterdam 54,175,000 K.G., te zamen 86,293,000 K.G.

De uitvoer van de Kaap-provincie of de Unie is met deze opgaven niet te vergelijken. De Unie-cijfers zijn in kistjes of colli (meerdere kistjes bijeen, of meerdere mandjes in één krat). Van 1899 tot 1910 vermeerderde het aantal kistjes of colli, uit Unie-havens uitgevoerd, van 10,817 tot 201,871, welke stijging zoo goed als ononderbroken was.

Voor 1911 en 1912 was die uitvoer in bijzonderheden:

	1911	1912
Druiven . . .	66,530	90,956
Peren	58,696	100,789
Pruimen . . .	41,560	40.570
Perziken . . .	22,800	31,665
Nectarinen . .	3,163	4,550
Abrikozen . .	4,121	3,476
Meloenen . .	1,034	793
Appels . . .	92	129
Ananassen . .	8,278	5,229
Mango's . . .	513	128
Sinaasappels .	14,573	15,773
Mandarijnen .	12,403	2.614
Diversen . . .	445	261
	234,208	296,963

Daar de invoer in Nederland grootendeels over Engeland plaats vindt, kunnen wij niet nagaan, welk deel van het Zuid-Afrikaansche fruit op de Nederlandsche markt terecht komt. Doch de voortdurende en *regelmatig* stijgende productie en stijgende uitvoer van Zuid-Afrikaansch fruit maken wel, dat dit product voor onze twee groote, zeer belangrijke vruchtenmarkten van meer dan gewoon belang is te noemen.

Tabak.

Aanvoer van tabak en sigaren in 1910

te Amsterdam	*te Rotterdam*
40,027,000 K.G.	42,547,000 K.G.

Uitvoer uit Zuid-Afrika van tabak:

waarde in 1912 £ 9963, of, berekend tegen 5 d. per lb. (door een Londensche firma voor tabak te Rustenburg betaald, bij een zending van bijna 12000 lbs.) ongeveer 215,000 K.G. De vraag, of het Zuid-Afrikaansche product voor de Nederlandsche markt waarde kan hebben, kan alleen worden beantwoord, wanneer hier een voortdurende tentoonstelling van flinke monsters van dit artikel voor de belanghebbenden ter keuring aanwezig is, terwijl een bezoek van een deskundig tabakshandelaar aan de Zuid-Afrikaansche centra van tabaksbouw voor de Zuid-Afrikaners van beteekenis kan zijn, en gevolgelijk ook weer voor de Nederlandsche markt, om te kunnen beoordeelen, hoe het product voor onze markten, die 200 maal de uitvoer productie van Zuid-Afrika in één jaar aanvoeren, geschikt kan worden gemaakt.

Van verdere aanhalingen en vergelijkingen moeten wij ons onthouden. Voldoende is, o.i., hier gegeven, om te doen besluiten, dat de oprichting van een **Monsterkamer van Zuid-Afrikaansche Producten** te Amsterdam of te Rotterdam, of in beide steden, noch voor den Zuid Afrikaanschen producent noch voor den Nederlandschen koopman en industriëel een overbodige weelde is. Vergissen wij ons niet, dan is uitvoering van dit plan zeer waarschijnlijk geworden en zal dus één gedeelte van het belangrijke werk, de noodzakelijkheid waarvan wij hebben trachten aan te toonen, niet slechts een wenschelijkheid blijven, doch spoedig werkelijkheid zijn. Over de waarschijnlijke totstand-koming van deze Monsterkamer kunnen wij op het oogenblik niets anders mededeelen, aangezien alles nog in staat van voorbereiding is.

Met het voorstel, in ons vorig nummer gedaan, en in den aanhef van dit artikel nog even gememoreerd, staat het evenwel nog niet zoo gunstig. Maar wij hebben goeden moed. Bestaat er eenmaal een „Monsterkamer van Zuid-Afrikaansche producten" b.v. te Amsterdam, dan kost het niet zooveel moeite meer, en ook niet meer zooveel geld, *om aan zulk een Monsterkamer te verbinden* een **Monsterkamer van niet-Hollandsche producten welke in Zuid-Afrika worden verkocht**: Afdeeling B, naast de Afdeeling A, welke misschien spoedig reeds tot stand komt.

Voor de inrichting van een Monsterkamer van Zuid-Afrikaansche producten, door ons Afd. A genoemd, is noodig, dat geschikte localen worden gehuurd, en een geschikt persoon wordt aangesteld om de monsterkamer te beheeren, er het toezicht te houden en de gevraagde inlichtingen te verschaffen. Wan-

neer de organisatie is tot stand gebracht, die er voor zal zorgen, dat een en ander er komt, is een van de grootste bezwaren voor het inrichten van een Afd. B (den tegenhanger van A) uit den weg geruimd: de organisatie is er; de lokalen zijn er; de beheerder is er. Dan behoeft niet meer iets nieuws te worden geschapen, doch alleen het bestaande te worden uitgebreid.

Wil Afd. A. goed haar werk doen, dan zal zij door de betrokken Departementen van Bestuur in Zuid-Afrika, handelend door den Zuid-Afrikaanschen Handels commissaris te Londen, voortdurend moeten worden voorzien van steeds frissche monsters van al die artikelen, waarvoor de Zuid-Afrikaansche producenten in het Buitenland een markt zoeken.

Wil Afd. B aan haar doel beantwoorden, dan zullen de Nederlandsche consuls in Zuid-Afrika, in samenwerking met de Besturen en Correspondenten van de Nederlandsche Kamers van Koophandel in Zuid-Afrika, moeten zorgen voor geleidelijke toezending van monsters van al die waren, welke door niet-Hollandsche firma's naar Zuid-Afrika worden uitgevoerd (van artikelen, te kostbaar voor het aanschaffen van monsters, zouden volledige afbeeldingen kunnen worden gezonden) met al de gegevens, welke daarbij behooren, om Nederlandsche firma's in staat te stellen tot beantwoording van de vraag, of zij in Zuid-Afrika concurreerend kunnen optreden, en zoo ja, op welke wijze; zoo niet, waarom niet.

Zoowel voor het een als voor het ander is een organisatie noodig, zóó ingericht, dat gemakkelijk en snel kan worden gewerkt, en zóó optredend, dat de Monsterkamers op den duur niet alleen volledig worden en blijven, maar dat ook alle belanghebbenden in Nederland snel en bij herhaling worden ingelicht ten aanzien van bestaan, werking en inrichting der Monsterkamers en de aanwinsten van monsters, die van tijd tot tijd worden verkregen.

Zoo zal ontstaan een drietal monsterkamers, die elkaar aanvullen en elk, in overeenstemming met de andere, één deel van het gemeenschappelijk doel: de uitbreiding van het handelsverkeer tusschen Nederland en Zuid-Afrika ten uitvoer brengend.

Botha en Hertzog.

Na lange voorbereiding, na een van beide zijden taai volgehouden perscampagne en onafgebroken persoonlijk optreden van de wederzijdsche voormannen, is de scheur in de Zuid-Afrikaansche partij een feit geworden. Langer kon het niet houden. Wat op het Zuid-Afrikaansche partij-congres te Kaapstad geschiedde, werd dan ook algemeen verwacht. Reeds in de eerste zitting van het congres kwam Gen. De Wet, aanhanger van Gen. Hertzog, met het voorstel om oud-president Steyn, wiens gezondheidstoestand hem buiten de actieve politiek houdt, te verzoeken, iemand aan te wijzen, die als eerste minister en partijleider zou moeten optreden. Het voorstel had volgens de aanhangers van Gen. Botha en volgens de Engelsche pers geen andere bedoeling dan den minister-president Botha te doen treffen door de populaire figuur van Steyn, wiens politiek inzicht, democratische gevoelens en niet minder zijn lichaamslijden, in den Oorlog ontstaan, hem een aanvechtbaar gezag verleent. Dat Steyn niet zijn keus op Botha zou doen vallen, was zeker; dat hij Merriman zou aanwijzen, was meer dan waarschijnlijk; daarom verzette Botha's volgelingen zich tegen het voorstel-De Wet en Botha zelf verklaarde, niet terug te zullen treden, zoolang hij over een meerderheid in het parlement beschikte. Met een ander voorstel kon Botha zich wel vereenigen: het voorstel Van Rooy, dat een commissie wilde ter beslissing en, zoo mogelijk, ter beslechting van het geschil tusschen Botha en Hertzog. Tot het laatste oogenblik is immers door Gen. Botha vastgehouden aan de opvatting, dat het geschil tusschen hem en Gen. Hertzog een *persoonlijke* twist was, geen diepgaand meeningsverschil. Hij wenschte dus een commissie, die tusschen twee personen uitspraak zou doen. Er werd met de uitvoering, na de aanneming van het voorstel, haast gemaakt: een commissie van zeven leden werd benoemd, voor welke Botha onmiddellijk verscheen. Gen. Hertzog echter weigerde dit te doen. Gen. Hertzog heeft toch al van den aanvang af geweigerd, anders dan *coram populo* het geschil te behandelen. Een commissie heeft hij nimmer gewild. De voorgestelde commissie wilde dus niet goed functioneeren, en zoo kwam de zaak opnieuw den tweeden dag op het partijcongres. Toen diende de heer Krige een voorstel in om het geschil tusschen Botha en Hertzog te laten rusten en het ministerie uit te noodigen het bewind verder te blijven uitoefenen. Op gevaarlijker wijze, n.l. na scherpe, *openbare* discussies, zou dit voorstel hetzelfde kunnen bereiken als de mislukte commissie. Het was een feitelijke goedkeuring van het régime-Botha. Alle tegenstellingen kwamen in het debat over dit voorstel nog eenmaal tot uiting, maar Hertzog dolf het onderspit; het voorstel ging er door met 131 tegen 90 stemmen. Botha zegevierde. In de Zuid-Afrikaansche partij staan de Botha-aanhangers tot de eigenlijke nationalisten dus als drie tot twee. Het is waarschijnlijk, dat onder de kiezers de verdeeling voor Gen. Botha minder gunstig is. Zonder gejuich van de overwinnende meerderheid werd de uitslag van de stemming ontvangen. Na de bekendmaking verlieten Hertzog, De Wet en hun volgelingen de congreszaal. In Januari van aanstaande jaar zullen zij te Bloemfontein bijeenkomen om een nieuwe, de nationale, partij te stichten. Wie de felheid kent, waarmede de Hertzog-mannen, en vooral de leider zelf, tegen Botha zijn opgetreden, verwacht weinig van de verzoenende houding, ook na het vertrek der Hertzogieten, door de meerderheid tegen hen nog aangenomen. De Vrijstater Wessels, zelf pro-Botha, deed het voorstel, en de Premier ondersteunde het warm, om Hertzog en De Wet in het hoofdbestuur der Zuid-Afrikaansche Partij op te nemen. Botha noemde het voorstel een open deur voor de zich afscheidenden, die hen uitnoodigde terug te keeren. Hertzog zal het een open val geacht hebben, waar hij meende, niet te moeten inloopen. Velen zien in dit laatste optreden van Gen. Botha niet anders dan een *beau geste*, alweer bedoeld, om een zaak van beginsel nog steeds als een persoonlijken twist voor te stellen, waarbij Gen. Botha de rol van den verzoenings- en vergevings-gezinde, Gen. Hertzog van den onverzoenlijke, twistgierige was toebedeeld. Een *beau geste* zonder meer, bovendien, omdat in een land met een Afrikaner Regeering het Hoofdbestuur van een Afrikaner partij, welks voornaamste leden ook zitting hebben in het ministerie, al heel weinig invloed kan uitoefenen, zooals in het jongste verleden gebleken is.

In het begin van deze maand vertrok weer naar Pretoria, na een langdurig verblijf in Nederland, Mevr. Dr. Hj. Reitz. Ook de Heer en Mevr. F. W. Reitz zijn weer naar Kaapstad teruggegaan.

Dr. W. J. Leyds brengt wederom een gedeelte van den winter door in het Zuiden van Frankrijk.

De heer P. B. Weehuizen, lector aan het Rhodes College, te Grahamstad, brengt zijn vacantie in Nederland door.

PERSONALIA.

Zoeloe-Trots.

De overleden „Koning" der Zoeloes is op 31 Oct. in de koninklijke „kraal" begraven. Deze begrafenis werd bijgewoond door een magistraat, die de deelneming van de Regeering te kennen gaf. Hij richtte zich vervolgens tot Mankoeloemana, Dinizoeloe's „eersten minister", en zei: „Gij zaagt in Dinizoeloe uw koning. Nu hij dood is, wenschen wij u niet de uiting te beletten van de gevoelens, die wij zelf hebben genit bij gelegenheid van het overlijden van onzen grooten koning Eduard. Daarom heeft de Regeering u toegestaan, Dinizoeloe hier te brengen en over hem te rouwen op uw eigen wijze."

Toen antwoordde Mankoeloemana en zeide: „Wij waardeeren, dat de Regeering de gevoelens van ons volk is tegemoet gekomen, maar waarlijk, gij blanke menschen zijt een volk van groote onstandvastigheid. Wij hebben in Cetewayo's dagen tegen u gevochten. Wij werden verslagen en wij hebben u trouw beloofd. Wij dachten, dat het vrede zou zijn, maar, inderdaad, uw dienst is hard. Dinizoeloe heeft nooit tegen u gevochten; toch hebt gij hem gevangen gezet. Cetewayo is dood en begraven. Zijn zoon, wiens dood gij hebt bewerkt, ligt heden hier. Laat de veete eindigen. Welk gebeente is er, dat niet vergaat noch is vergeten?"

De Zoeloes, die dit trotsche woord hoorden, waren zeer getroffen en misschien zou een wilde betooging zijn gevolgd, als Mankoeloemana niet alle beraadslaging had verboden.

Als opvolger van Dinizoeloe was reeds vroeger, onder leiding van Mankoeloemana, in een bijeenkomst van 10.000 Zoeloes uitgeroepen Solomon, erfgenaam van Dinizoeloe. Terwijl zij in een halven kring vóór de kraal vergaderd waren, woedde er over de bergen rondom een onweer en telkens verlichtte de bliksem de plechtige vergadering.

Een indoena meende, dat de Regeering de uitroeping van den opvolger moest bekrachtigen. Luide teekenen van afkeuring. Een andere indoena zeide: „Wij kennen in deze zaak de blanken niet." In de donderende toejuiching was het vervolg van zijn woorden onverstaanbaar.

Mej. Colenso, de trouwe beschermster van Dinizoeloe, verscheen in de vergadering en werd met eerbied begroet.

De blanken hebben zich ongerust gemaakt over het groote aantal Zoeloes, dat de begrafenis kwam bijwonen, maar de Zoeloes gedragen zich kalm, en men denkt, dat het verlof van de Regeering om Dinizoeloe in de koninklijke kraal te begraven, hen gunstig heeft gestemd en zij rustig naar hun kralen zullen terugkeeren.

Sir Richard Solomon. †

Te Londen is, een paar dagen vóór het verschijnen van ons vorige nummer, aan de gevolgen van een operatie overleden Sir Richard Solomon, Hooge Commissaris van de Zuid-Afrikaansche Unie. Sir Richard Solomon werd in 1850 te Kaapstad geboren en studeerde te Cambridge, waar hij in 1875 zijn graad haalde. Na eenige jaren in Engeland onderwijs te hebben gegeven, werd hij als advocaat beëedigd in 1874 en begaf hij zich kort daarop naar Zuid-Afrika. Cecil Rhodes moet van hem hebben gezegd, dat hij een goed vriend, een betrouwbaar raadsman, maar een slecht staatsman was. Als een betrouwbaar raadsman kon hij zich vele jaren doen waardeeren door De Beers Consolidated Mines, en als advocaat had hij succes in menige zaak door zijn vernuft en zijn welsprekendheid.

Nadat Schreiner's Kabinet in de Kaap-kolonie in 1900 aftrad, kwam er een einde aan Solomon's loopbaan als advocaat. In het vervolg wijdde hij zich aan de wetgeving en volbracht omvangrijken arbeid in de jaren tusschen 1901 — toen hij aan lord Milner's regeering in de Transvaal werd toegevoegd als rechtsgeleerd raadsman of procureur-generaal, zooals hij na den vrede werd genoemd — en 1907, toen het eerste verantwoordelijke kabinet van de Transvaal onder het premierschap van generaal Botha zitting nam.

Hij weigerde het geheele wettenstelsel in het land te verengelschen, maar hij aarzelde niet, krachtige veranderingen in te voeren, wanneer hij deze noodig achtte.

Als politicus had hij het eerst zitting in het Huis van Afgevaardigden van Kaapland als afgevaardigde voor Kimberley, in het jaar 1893. Bij de algemeene verkiezingen van 1898 werd hij geslagen, maar, toen hij aan Schreiner's ministerie werd toegevoegd als procureur-generaal in 1898, werd een zetel voor hem gevonden in Temboeland. Het district had vele inboorlingen als kiezers, maar Solomon had groote sympathie voor de zaak van de inlanders. Men keurde het toen zeer in hem af, dat hij in de regeering zat met collega's, die den Afrikaander Bond vertegenwoordigden, waarvoor hij weinig sympathie had, maar de *Times* zegt van hem: Indien Solomon's opvattingen veranderlijk waren, zij waren toch altijd oprecht. Hij was bekwaam tot groote geestdrift en loyauteit en men twijfelt niet, of zijn houding werd beheerscht door eerlijke overtuiging.

Nadat generaal Botha zijn ambt aanvaard had, bood hij Solomon het ambt van „agent-general" voor de Transvaal in Londen aan, en dientengevolge, na de vorming van de Unie, dat van Hoogen Commissaris. Hierdoor bracht hij de laatste jaren van zijn werkzaam leven te Londen door, staande boven den strijd der partijen, maar steeds trouw aan de Regeering der Unie.

Hij was misschien te eerlijk en te veranderlijk, te impulsief en te vurig voor een goed politicus, zegt ten slotte de *Times* van hem, maar men zal aan hem blijven denken als aan een onvermoeibaar werker met een hoogstaand rechtsbegrip, een openhartig vriend en een zeer aantrekkelijke persoonlijkheid.

Zóó luidt het oordeel van de *Times*. Sir Richard was dus blijkbaar een goed Brit in de oogen der Britsche imperialisten. Of hij ook soms, als dienaar van de Zuid-Afrikaansche Regeering, de Afrikaansche belangen benadeeld heeft ter wille van de Imperiale, is een vraag, die later wellicht in anderen geest, dan die het artikel van de *Times* ingaf, zal worden beantwoord. Als raadsman van Lord Milner heeft hij bij de Hollandsche Afrikaners niet onverdeelden lof gevonden. Als Hooge Commissaris droeg zijn departement wel een zeer Engelschen stempel, en was van hem voor een poging, nu ook het Vasteland van Europa in nauwere handelsbetrekking met Zuid-Afrika te brengen, weinig steun te verwachten. Sir Richard, een Engelsch-Afrikaner, dacht en gevoelde steeds meer Engelsch dan Afrikaansch.

Abraham Fischer. †

Met groot leedwezen hebben zeker velen hier te lande het doodbericht van Abraham Fischer, minister van binnenlandsche zaken van de Unie van Zuid Afrika, gelezen. De heer Fischer kwam hier, al vroeg in den Oorlog, als hoofd van het driemanschap, uitgestuurd door de regeeringen van de

Zuid-Afrikaansche Republiek en den Oranje-Vrijstaat om te trachten de tusschenkomst van Europeesche staten in den Oorlog te verkrijgen en zóó het bestaan der Republieken te redden. De twee andere leden waren de heeren A. D. W. Wolmarans, uit Pretoria, en C. H. Wessels, uit Bloemfontein.

Het driemanschap verbleef meestentijds in ons land en deed onophoudelijk reizen naar Frankrijk, Duitschland en Rusland, maar slaagde niet. Het was een zware, vermoeiende en verdrietige taak, die het te vervullen had. Toen de Oorlog was afgeloopen, heeft het nog moeite gekost, vóór de drie mannen van Engeland verlof kregen, naar hun land terug te keeren.

In Zuid-Afrika hebben onwelwillende menschen het driemanschap wel verweten, dat zij veilig in Europa zaten, terwijl hun volk in den Oorlog leed. Alsof die afgezanten niet hebben geleden! Maar hun taak was hier. Zij waren uitgezonden Fischer maakte zelfs eerst bezwaar. Hij wilde op kommando, in het veld, en wou daar blijven, maar president Steyn zei, half gekscherende, dat de eerste de beste boer beter kon schieten dan hij, Fischer, doch dat de ervaren politicus en jurist, die Fischer was, nu voor zijn volk in Europa beter werk kon doen.

Vóór den Oorlog is Fischer lid van den Uitvoerenden Raad in den Vrijstaat geweest, en zoodra het land zelfbestuur kreeg, was hij de aangewezen man ter vorming van een kabinet. In het eerste ministerie van de Unie kreeg ook hij, gelijk vanzelf sprak, een plaats. Want het was een van de schranderste koppen onder de politici van Zuid-Afrika.

Helaas heeft de strijd tusschen Botha en Hertzog zijn laatste levensjaar moeten verbitteren. Hij stond tusschen twee vuren. Als Vrijstater en vriend bield hij zoo lang, als het naar zijn opvatting mogelijk was, de zijde van Hertzog, maar toen de breuk steeds wijder werd en Hertzog al scherper tegen Botha stelling nam, koos hij partij voor Botha. Zijn heele aanleg, zijn bedachtzame natuur, zijn voorzichtig beraad, zijn afkomst uit de oude politieke school van Jan Hendrik Brand en Jan Hofmeyr, die nooit een scherpen maatregel wilden goedkeuren, zoolang nog op vriendschappelijke wijze onderhandeld kon worden, moeten hem die houding voorgeschreven hebben. Als hij vervolgens geen gehoor heeft gegeven aan den eisch van de meerderheid zijner kiezers om zijn zetel als Volksraadslid en daarmede in het kaninet te ontruimen, is het stellig geweest in de overtuiging, dat zijn mede-Vrijstaters in hun opgewondenheid te ver gingen en het in het belang van de partij en van Zuid-Afrika was, dat hij het ministerie-Botha bleef steunen, naast de opvatting, dat het Parlement, hoe oud ook in dezen tijd van snel leven en groote veranderingen in korten tijd, den wil van het Volk vertegenwoordigde, even goed als op den dag, toen het voor 't eerst werd gekozen en in dit Parlement Generaal Botha nog een meerderheid had. — Ook gevoelde Fischer weinig voor den grooten taalstrijd, omdat hij nu eenmaal geen Hollandsche Afrikaner was, al sprak hij uitstekend Nederlandsch.

Nu hij dood is, zullen zijn landgenooten de nieuwe veete zeker spoedig vergeten en waardeeren het vele, dat hij voor den Vrijstaat en voor de Afrikaander zaak heeft gedaan. Hij had van zijn Engelsche opleiding voor de balie een zekeren Engelschen stempel behouden, gelijk zoovele Afrikaners, en zoo was zijn liefde voor de Hollandsche taal niet van de vurigste; maar aan zijn oprechte nationale gezindheid is wel geen twijfel mogelijk.

Nog kort vóór zijn dood was hij een korten tijd in Nederland. Hij had Sir James Fowler geraadpleegd en wenschte nu ook het advies van Prof. Winkler, te Amsterdam, in te winnen. Dit consult had op 9 Oct. j.l. plaats

Gen. Botha lijdt een groot verlies in den dood van dezen Vrijstater. Het zal hem moeilijk vallen, hem te vervangen.

Fischer was een man van de wereld, hoffelijk, vriendelijk en aangenaam in den omgang. Hij was een gezellig en geestig prater en hij had een vlotte welsprekendheid, als hij in het openbaar sprak. In ons land heeft hij zich vele vrienden gemaakt, die zijn dood oprechtelijk zullen betreuren.

Als onderwijzeres in de Nederlandsche en Hoogduitsche talen aan de Hoogere School voor meisjes te Port Elisabeth, is benoemd Mej. M. G. van der Werff, te Almelo.

Vervoer van fokvee naar Z.-Afrika.

In de *Staatscourant* der Zuid-Afrikaansche Unie van 14 October j.l. zijn de navolgende aanvullende bepalingen inzake het vrachtvrij vervoer van fokvee uit Europa naar Zuid-Afrika opgenomen.

Geen vee beneden den leeftijd van 8 maanden zal vrachtvrij kunnen worden verscheept.

Met het oog op het gevaar van verwerpen als gevolg van de zeereis, worden geen merries na de zesde maand van drachtigheid en geen koeien na de vijfde maand van drachtigheid voor verscheping aangenomen.

Wanneer drachtige dieren voor vervoer worden aangeboden, moet op de veeartsenijkundige verklaring, welke aan den Hoogen Commissaris wordt overgelegd, vermeld worden, gedurende welken tijd de betrokken dieren drachtig zijn.

Met „vrachtvrije" schepen der Union Castle Co. worden — tegen betaling van den gewonen vrachtprijs — alleen dan jonge kalveren en veulens vervoerd, wanneer deze vergezeld zijn van de moederdieren.

Om verwarring bij aflevering te voorkomen, moeten verschillende merken op de horens of hoeven der dieren zijn aangebracht. De dieren mogen ook op andere wijze van kenmerken worden voorzien, wanneer gezorgd wordt, dat deze niet uitgewischt of verwijderd kunnen worden gedurende de reis, en bij de beschrijving van het dier behoorlijk aangegeven worden.

Rundvee. Runderen moeten op den horen van een brandmerk voorzien worden, aangevende een nummer benevens de eerste letter van den familienaam van den eigenaar. Ongehoornde dieren en jonge runderen zonder horens moeten op dezelfde wijze op een der hoeven gebrand worden.

Paarden. Paarden worden op dezelfde wijze als ongehoornde runderen op den hoef gebrand.

Varkens. Indien de dieren niet aan het oor gemerkt zijn, moet de naam van den eigenaar op het krat voorkomen.

Schapen. Schapen worden op dezelfde wijze gemerkt als varkens.

Bovengenoemde identiteitsmerken moeten op de stamboek- en andere certificaten voorkomen.

Met het oog op het feit, dat de Union Castle Co. groote moeilijkheden heeft ondervonden als gevolg van de onbekendheid van vele exporteurs met de te dezer zake van kracht zijnde voorschriften, wordt belanghebbenden in overweging gegeven, bij uitvoer van fokvee naar Zuid-Afrika, de uitvoering der benoodigde formaliteiten op te dragen aan een scheepsagent.

Het goedkeuringscertificaat, hetwelk door den Hoogen Commissaris afgegeven wordt, en de verdere benoodigde documenten moeten gedeponeerd worden bij de Union Castle Co., minstens zeven dagen vóór het vee aan boord van het betrokken stoomschip moet worden afgeleverd.

118

TAAL- EN STAMVERWANTE BELANGEN.

OVERZICHT VAN DE MAAND.

(Van onzen eigen berichtgever).

PRETORIA, 14 November.

De Nederlanders.

Den 28sten van deze maand zal in Johannesburg door de *Nederlandsche Vereeniging* aldaar het herstel van Neerland's onafhankelijkheid in 1813 worden herdacht. In de Goudstad is het leven van de daar wonende Nederlanders natuurlijk niet zoo nauw verbonden als dat van die te Pretoria. Johannesburg telt ten eerste slechts een betrekkelijk klein getal Nederlanders — volgens mij verstrekte inlichting slechts een zes honderd gezinnen — dat in de groote stad ver verspreid is en waar men dus niet zoo vaak met elkander in aanraking komt. Het leven aan den Rand is bovendien gejaagder en vermoeiender, zoodat ontmoetingen en dergelijke onder de daar wonende Hollanders het geheele jaar niet veelvuldig zijn. Te sterker houdt men er daarom vast aan de jaarlijksche viering van Konninginne-dag en te opgewekter viert men er dan feest. Wat betreurd moet worden, is, dat voor deze herdenking van 1813 geen samenwerking is verkregen tusschen *Alg. Ned. Verbond* en de *Ned. Vereeniging* aldaar. Ik wil en kan niet op de oorzaken van dit gebrek aan samenwerking in dezen ingaan, ben niet genoeg op de hoogte van de zaak en heb bovendien slechts van één zijde inlichtingen gekregen, wat geheel toevallig was.

De commissie, welke te Pretoria de zoo goed geslaagde onafhankelijkheidsfeesten heeft voorbereid, is deze week ter finale bijeen geweest. Het bleek, dat, niettegenstaande de viering hier op zeer groote schaal is gehouden, men geen nadeelig saldo heeft, wat voor een groot deel is te danken aan den heer A. C. Meischke, die voor al het timmerwerk heeft laten zorgen.

In deze vergadering heeft de voorzitter, de heer H. C Jorissen, ook dank gebracht aan den heer en mevrouw Dr. van Ketwich Verschuur, onzen nieuwen consul-generaal en zijn echtgenoote. Hij wenschte den heer Verschuur geluk, dat hij in dit jaar naar Pretoria was gekomen, omdat hij nu gelegenheid had gehad, eens te zien, wat de Hollanders in Zuid-Afrika zijn en vermogen. Dank bracht hij ook aan mevrouw Verschuur die door haar werken als eere-voorzitster van de dames-kommissie zeker voor het grootste gedeelte verantwoordelijk was voor het slagen van den schitterenden arbeid dezer commissie. De spreker kon niet vermelden, dat naast de echtgenoote van den consul-generaal mevrouw Jorissen, als voorzitster, het succes mogelijk heeft gemaakt.

En het gevolg van het welslagen dezer feesten zal zijn, dat binnen kort de *Nederlandsche Vereeniging*, die sedert lang een zeer lijdend bestaan leed, wordt gereorganiseerd. Den 21sten dezer wordt er een vergadering gehouden, waartoe alle Nederlanders en oud-Nederlanders zijn uitgenoodigd en waar de plannen tot heroprichting en betere inrichting van deze vereeniging zullen worden besproken. Ik hoop, dat het tegenwoordige bestuur met een duidelijk, goed uitgewerkt en aanlokkelijk werkprogram voor den dag komt. Mij dunkt, dat hier zeker plaats is voor deze vereeniging, en dat zij nuttigen arbeid zal kunnen verrichten op allerlei gebied. Ik vertrouw ook, dat de nieuwe vereeniging meer samenwerking zal zoeken met het moederland. Vaak wordt hier de klacht gehoord, dat men in Holland meer werkt voor Afrikaners dan voor de eigen landgenooten in Zuid-Afrika. Wanneer de klacht gegrond is, dan komt dit voorzeker ook, daardoor dat de Nederlander in Zuid-Afrika zich te weinig tot het oude vaderland wendt, zoodat men daar wel den indruk moet krijgen, dat hulp aan deze zijde niet noodig is.

Een kwestie, die nauw in verband staat met de Nederlandsche gemeenschap hier, is de uitlating geweest van mevrouw Faure, Presidente van het hoofdbestuur der Z.-A. Vrouwen Federatie. Sprekende op het jongste congres van deze Federatie, heeft Mevrouw Faure namens het hoofdbestuur het afgekeurd, dat de tak Pretoria zich had laten vertegenwoordigen in het bestuur van het Zuid-Afrikaansche Hospitaal hier ter stede, o.m. omdat deze instelling niet nationaal zou zijn. Ik wil niet op de stichting van dit hospitaal ingaan, omdat ik vermoed, dat in dit blad de geheele geschiedenis naar aanleiding van deze uitlating zal worden geschreven. Dat deze stichting echter wel degelijk nationaal is, daarvan hebben op de vergadering van den tak Pretoria van de Vrouwen-Federatie verschillende Afrikaansche dames met klem en warmte getuigd. Het eenige, wat er niet nationaal is, als men het dan zoo noemen wil, is het geld, dat geheel of vrijwel geheel uit Holland komt. In deze vergadering van den tak Pretoria hebben verschillende Afrikaanschen haar verontwaardiging uitgesproken over de uitlating van Mevrouw Faure en ten slotte is een besluit genomen, waarin met onomwonden woorden de uitlating werd gewraakt. Vervolgens heeft het taksbestuur een deputatie benoemd, die haar opwachting bij het hoofdbestuur heeft gemaakt en na lang beraad heeft verkregen, dat de uitdrukking in *De Volkstem* werd herroepen, wijl zij niet gegrond was op voldoende inlichtingen. De Hollanders, die zich bijzonder gekrenkt hebben gevoeld door deze uitdrukking, alsof geldelijke steun uit Holland on-nationaal zou zijn, kunnen bovendien tevreden zijn met de slotverklaring van het hoofdbestuur der Z.-A. Vrouwen-Federatie, waarin staat: „De Federatie wenscht te verklaren, dat zij een ieder, hetzij van overzee of van waar dan ook, die zich hier te lande metterwoon vestigt en het volk ter zijde staat, het hunne bijdragende om het volk op te bouwen en te doen bloeien, van harte welkom heet als een van en met ons."

Landbouw-emigratie.

Het rapport over het vraagstuk van landbouw-emigratie, uitgebracht door de Commissie van de Nederlandsche Kamer van Koophandel te Johannesburg, in ons nr. van 15 Sept. opgenomen, heeft den heer P. W. Orban, te Pretoria, en de Redactie van het weekblad *De Spektator*, eveneens te Pretoria, aan het schrijven gebracht. De heer Orban zond ons zijn artikel met eenige krantenuitknipsels, met het verzoek, een en ander in ons blad over te nemen. Hij vergeve 't ons, als wij aan zijn verzoek slechts ten deele gevolg geven, en wel om geen enkele andere reden, dan dat ons maandblad niet over zooveel ruimte heeft te beschikken als voor het volledig voldoen aan het verzoek noodig zou zijn. Ook zou het grootste gedeelte van het opstel van den heer Orban en van de uitknipsels (bevattend een verslag van de verhandelingen tusschen een deputatie, optredend namens verarmde Afrikaners, en Gen. Botha) bij onze lezers weinig belangstelling vinden. Voor hen toch is niet de vraag, in hoeverre verarmde Afrikaners door

de jongste agrarische wetgeving van de Unie Regeering al dan niet kunnen worden geholpen, doch *in hoeverre het voor zoons van Nederlandsche boeren, in het bezit van eenig kapitaal, geraden is om naar Zuid-Afrika te emigreeren.*

Het bovengenoemde rapport raadt deze emigratie onder bepaalde voorwaarden aan. Raadt de heer Orban of de Redactie van *De Spektator* ze af? — Neen. De heer Orban trekt uit zijn critische beschouwingen deze conclusie:

„Ik vermeen het mijne er toe hebben bijgedragen tot voorzichtigheid aan te raden; de „Beschouwingen" (het rapport voornoemd) zijn niet geheel juist en met zich zelf in strijd . . . ."

Wij zullen zien of dit zoo is. Wij zullen de voor Nederlanders belangrijke gedeelten van het artikel van den heer Orban hier woordelijk overnemen en toevoegen onze opmerkingen, steunend op het gezag van een Nederlander, die jaren lang zelf een eigen boerenbedrijf in Transvaal met succes heeft bestuurd en binnen kort weer naar Zuid-Afrika terugkeert. De heer Orban dan zegt, na een uitvoerige inleiding, die alleen voor de verarmde Afrikaners van belang is:

„Het is raadzaam, dat met emigratie uiterst voorzichtig wordt gehandeld, vooral voor de Hollandse emigrant, want alhoewel ik niet aan rassenhaat alhier geloof, is de behandeling van Hollanders door de betrokken departementen niet erg bevredigend."

Naar ons beste weten heeft de verslag gevende commissie het aan raadgevingen om voorzichtig te werk te gaan niet laten ontbreken. Voorzichtigheid *moet* betracht worden, niet alleen door den Hollandschen, maar door iederen emigrant. En wat de houding der betrokken departementen betreft: de Hollandsche emigrant heeft in de eerste plaats te rade te gaan met zich zelf: zijn eigen energie, zijn aanpassingsvermogen, zijn kennis van landbouw of (en) veeteelt; en vervolgens heeft hij veel meer met de boerenbevolking dan met de Regeerings-departementen te doen. Die in Zuid-Afrika, of *waar ook ter wereld*, zijn toekomst afhankelijk stelt van de meer of minder gunstige gezindheid van regeerings-lichamen, blijve liever thuis. Overigens is de houding der betrokken Departementen afhankelijk van de houding der emigranten zelf. Men mag bij de benoeming van ambtenaren de bescherming van Engelsche sollicitanten door de Engelsche hoofdambtenaren nooit te gering achten. In zake steun aan het particulier initiatief gaat het niet aan, elke mislukking te willen verklaren uit de nationaliteit van de ambtenaren en de steun-zoekenden. Hier heeft de kennis en de ervaring van den emigrant ook een woordje, een zeer belangrijk woord mee te spreken.

„De beschouwingen zeggen „De Regering laat de beoordeling van het al of niet wenselike van nederzetting in Zuid-Afrika geheel aan het partikulier initiatief over."

„Naar aanleiding van het besproken rekwest aan de Eerste Minister der Unie van Zuid-Afrika had een deputatie uit de drie Takbesturen van de Z.A.P. Pretoria West, de eer, een onderhoud met de Eerste Minister, Genl. Botha, in het Unie-paleis te hebben, en was het aldaar het oordeel van Generaal Botha, ook als prakties boer, dat boeren op kleine schaal, noem het op echt Hollands, „Keuterboeren", hier in dit land, en vooral in Transvaal, geen bestaan vindt; alleen, zeide zijn eksellentie, betaalde „boeren op grote schaal"; hij sprak uit zuivere ondervinding."

Wij twijfelen geen oogenblik aan de competentie van Gen. Botha om te kunnen beoordeelen, of zekere soort van boerderij in Transvaal al dan niet „betalend" is. De vraag is maar, wat men „betalend" noemt. Waarschijnlijk stelt Gen. Botha in dezen andere eischen dan een uit Nederland komend emigrant. Steunend op ondervinding, door Nederlandsche emigranten opgedaan, *ook* op de ondervinding, opgedaan door bewoners van nederzettingen als Kakamas, Goede Moed en Koppies, moeten wij als onze meening geven, dat, onder bepaalde omstandigheden (dus niet, volstrekt niet: overal), boerderij op kleine schaal (op een plaats van ongeveer 200 morgen) of zelfs zeer kleine schaal (op plaatsjes van 5—10 morgen) wel degelijk „betaalt", de rentabiliteit beoordeeld naar Nederlandsche opvattingen, Zuid-Afrikaansche toestanden daarbij in rekening genomen. Natuurlijk betaalt boerderij op groote schaal het best; kan ze tenminste het best betalen. Maar in dit opzicht heeft Zuid-Afrika ook al niet het monopolie. Rentabiliteit is een kwestie, die niet in de allereerste plaats verband houdt met de oppervlakte van den grond, doch vooral met de hoedanigheid daarvan, en de wijze van bewerking, en de meerdere of mindere kennis en koopmansgeest, die daarbij in praktijk worden gebracht. De heer Orban zal ons toegeven, dat in dezen de verarmde Afrikaners niet als voorbeeld kunnen worden gesteld.

„Wat nu verder betreft de Wet op de landbouwnederzetting, in de beschouwingen bedoeld, zulks is de door mij reeds genoemde Wet No. 12 van 1912. Dat deze Wet hoegenaamd geen risiko aan de Unie regering oplevert, is zeer begrijpelik, als men ziet, dat zich een grote landnederzettings maatschappij hier in Zuid-Afrika heeft gevormd n.l. „The Union Land Settlement Company of South Africa Ltd.", welke plaatsen uitgeeft op bijna dezelfde voorwaarden als bepaald bij Wet No. 12 van 1912, ja zelfs nog ruimer, want die maatschappij staat nog een gedeelte van de minerale rechten aan de geworden eigenaar van de Hoeve af, wijl de Unie regering al de minerale rechten, trots de gehele overdracht aan een gewordene eigenaar, aan zich zelf houdt.

„Men ziet het is een gewone handelstransaktie op termen."

„Dat is juist het mooie ervan", zouden wij zeggen. De Regeering heeft zich niet ten doel te stellen, niet-Afrikaners een present te doen. De politiek der Regeering tegenover de arme Afrikaners, wij herhalen dit, gaat ons *hier* niet aan; wij beschouwen de zaak geheel van het standpunt van den Nederlandschen emigrant, die geen pauper is, en tegenover wien de Zuid-Afrikaansche Regeering *à priori* niet de minste verplichtingen heeft. Met deze emigranten gaat ze een handelstransactie aan, steunend op dezen grond: Zuid-Afrika heeft bekwame landbouwers noodig; de emigrant heeft grond noodig, waarop hij zich een onafhankelijk bestaan kan veroveren, terwijl hij dit in Nederland b.v. met een bescheiden kapitaal niet kan. Wij hebben hier niet te maken met een vraag van philantropie, doch met een reëele handels transactie tusschen twee partijen, die *elkaar* noodig hebben. Dit is natuurlijk en wekt heel wat meer vertrouwen dan aanbiedingen van andere regeeringen, die, *op heel andere gronden*, *massa*-immigratie naar hun gebied willen bevorderen. De zelfde overweging geldt ook op het nu komende deel van 's heeren Orban's betoog:

„Het was zekerlik nodig geweest voor het belangstellend publiek, dat in de beschouwingen Wet No. 12 van 1912 wat duideliker was blootgelegd, want nu staat er in die beschouwingen als volgt:

„De Wet voorziet ook in het verstrekken van voorschotten ad $4^1/_2$ percent interest aan kolonisten tot een maksimum van £ 500 voor zover nodig voor de behoorlike ontginning en bebouwing van de grond."

„Is zulks nu neergezet om de aspirant emigrant te doen watertanden over de te verkrijgen hulp? Waarom niet eerlik geweest en het artikel in zijn geheel uitgelegd, zodat er bij was geschreven, zoals in de Wet staat: Met dien verstande dat *(a)* het bedrag of waarde van de voorschotten te worden gegeven vijftig percent van het gehele kapitaal, door de huurder voor verbetering van de hoeve uitgegeven, niet te boven gaat."

„Dus als iemand op zo een hoeve een voorschot van £ 500 wil genieten, moet door hem zelf reeds £ 1,000 in die hoeve aan verbetering zijn besteed; let wel, niet aan inventaris: doch aan verbetering, dus aan waarde van de hoeve op zichzelf.

„Rijke mensen emigreren doorgaans niet; het is dus een harde zaak voor een Hollander om zoveel mede te brengen, dat hij na eerst een vijfde van de koopprijs van een hoeve, daarna bedrijfskapitaal en inventaris, ook nog zoveel kapitaal overhoudt, dat hij, plus dan zijn eigen arbeid, een verbetering van £ 1,000 of twaalfduizend gulden kan aanbrengen, of minder, naar evenredigheid van het verlangde voorschot."

De heer Orban houde ons ten goede, dat wij in deze critiek veel meer de eerlijkheid missen dan in het opstel der heeren Beerstecher c.s. Hij verzwijgt toch, in het verband van zijn klacht, dat de hoeve voor $^4/_5$ met Regeerings-geld is gekocht. Waar de Regeering een hoeve op die manier in gebruik geeft, eerst in huur, later tegen betaling in termijnen, na storting van $^1/_5$ van de koopsom, spreekt het toch van zelf (behalve misschien voor lieden, die meenen, dat een Regeering er is om gelden zonder onderpand aan geld-behoeftigen te verschaffen), dat voor nieuwe hulp ook nieuw onderpand aanwezig moet zijn. Inventaris (gereedschap, vee, producten) zijn al een heel slecht onderpand. 't Eenige onderpand, dat kan worden aangenomen, is de waarde-vermeerdering van den in huur of huurkoop gegeven grond, of, zooals dit in Zuid Afrika heet: de verbetering van den grond, bestaande in den aanleg van bevloeiingswerken, den bouw van huizen en stallen, het in cultuur brengen van onbewerkten grond en derg. Die verbeteringen zijn eensdeels het product van aan de hoeve besteden arbeid, anderdeels van daarbij gebruikt kapitaal.

En niemand heeft beweerd, dat een Nederlandsch emigrant zonder voldoende kapitaal grond van de Unie-Regeering moet koopen.

Wie geen geld genoeg heeft voor dit doel, moet trachten, het ontbrekende te verkrijgen. 't Is dwaasheid, dat een emigrant het ontbrekende van de Unie-Regeering zou verwachten, zonder daarvoor behoorlijk onderpand te geven. Grond, die niet zijn eigendom is, kan hij toch niet verhypothekeeren. Welk ander onderpand kan hij dan geven, dan dat, door de Regeering bij de Wet gevraagd?

„Rijke mannen emigreren doorgaans niet", zegt de heer Orban. Hoeveel moet een emigrant bezitten, wil hij door den heer Orban rijk worden genoemd? Het bezit van £ 1000.— is voor een Nederlander in Nederland onvoldoende, om daarmee een behoorlijke boerderij te koopen en te drijven En het zijn juist die lieden, zoons van boeren, in het bezit van eenig kapitaal, onvoldoende voor het koopen en met succes drijven van een behoorlijke boerderij in Nederland, doch voldoende voor het zelfde doel in Zuid-Afrika, die door de Voorschotkas en anderen worden gewezen op de gelegenheid om zich in Transvaal of Oranje-Vrijstaat te vestigen en, met Regeeringshulp, grond te verkrijgen.

„Waar nu „de beschouwingen" gaan spreken om plaatsing op een hoeve te vinden bij wijze van leerschool voor de emigrant, raad ik ook op dit punt grote voorzichtigheid aan.

„De schrijvers van de „beschouwingen" doen het voorkomen, alsof het een gehele gunst is om op een plaats te worden opgenomen; zulks zij verre! Kafferarbeid is de laatste tijd zeer moeilik of in het geheel niet meer voor de landbouw in Transvaal te krijgen, zodat goedkope blanke arbeid maar al te welkom is, doch over het algemeen wordt deze arbeid al niet beter betaald dan dat men de kaffer betaalt en zodra als de blanke zulks uitvindt en ook het verschil opmerkt tussen zwart en blank, wordt hij ontevreden, en terecht!

„Dat goede blanke landbouw-„arbeiders" gaarne geïmporteerd zullen worden en ook nodig zijn, blijkt wel, doordat de regering bij wettelik besluit bijdraagt in de uitzendingskosten van zulke landbouw- en veeteelt-arbeiders.

„Dit besluit heeft reeds grote ontevredenheid veroorzaakt onder onze Afrikaanse arbeidsmensen en voornamelik onder de ongeoefende blanke werklieden, zoals deze zich noemen, die van huis uit bijna allen van buiten distrikten afkomstig zijn en meer of min feitelik dus van landbouw en veeteelt hier te lande afweten; doch zij zijn het ook, die niet gelijk met een zwarte in loon willen samen werken."

Waarde heer Orban, is dit juist? — Men kan zoo iets gemakkelijk beweren, maar heeft u het bewezen? Er *is* gebrek aan zwarte arbeiders. Wij weten evenwel niet van vele gevallen, dat de Afrikaner boer het te kort aan gekleurden door blanken *vervangt.* Wij weten wel, dat enkele vooruitstrevende boeren *boven* en *behalve* hun kaffers ook nog blanke arbeiders in dienst nemen, om werk te doen, dat door gekleurden *niet*, of *niet goed* kan worden verricht, tegen een loon, dat hooger, in sommige gevallen véél hooger is dan het kafferloon. Was het doel, of was het mogelijk, kaffer-arbeid door blanken arbeid, zonder loonsverhooging, te *vervangen*, dan zou de Afrikaner zich zeker niet tegen massa-immigratie verzetten. Maar 't is niet mogelijk, het wordt althans onmogelijk geacht. De heer Orban zal moeten bewijzen, dat blanken op de „plaatsen" in ruil voor hun arbeid niet meer krijgen dan kaffer loon en kafferbehandeling, verondersteld, dat de arbeid van den blanke ook meer *waard* is dan de arbeid van den gekleurde, wat ook niet moet worden *beweerd*, maar door den heer Orban in het besproken geval moet worden *bewezen.* Is de blanke arbeid meer waard, dan is loon en kost en inwoning daarmee in overeenstemming. De gevallen, waarvan wij weten, bewijzen, dat de Nederlandsche arbeider of boeren-zoon, die meer praesteert dan een kleurling, tot zijn tevredenheid wordt behandeld en betaald.

„Het bijwonerschap is feitelik zo iets van de middeleeuwen, zeg maar gerust een soort van lijfeigene. Een vrijgeboren man zal zich daartoe nooit goed kunnen onderwerpen en hij die wil emigreren, heeft alreeds datgene, wat een vrijgeborene wil, in het hart: hij wil vooruit en vrij zijn.

„Gaat het de bijwoner niet al te zeer voor de wind, dan is de Boer hem liever kwijt dan rijk. Werkt hij hard en gaat hij vooruit, dan brengt hij de plaats van de Boer tot grotere waarde en heeft zeer veel kans, dat de plaats verkocht zal worden, of anders komt afgunst bij de Boer. Hij heeft te veel vee, of zo iets, en hij wil van hem ontslagen raken, want nu krijgt hij maar $^1/_3$ van de opbrengst van het gezaaide, en zo hij hem weg heeft, kan hij immers, nu het fondament gelegd is, en de ontginning heeft plaats gevonden, groter winst maken.

Bijwoner = lijfeigene! Bewijs dit eens, heer Orban. De Bijwoner vindt in Zuid-Afrika de behandeling, die hij verdient. Een werkzaam bijwoner, die den eigenaar van de plaats, waarop hij woont, voordeel aanbrengt, is *gezocht*, zooals de heer Orban opmerkt; een, die hem tot last is, wordt in het beste geval *geduld*. En komt hij tot zooveel bezit, dat hij den grondeigenaar tot last wordt, dan is het, alweer van zaken standpunt bekeken, recht en billijk, dat hij, òf den grondeigenaar schadeloos stelt voor weide en woonrecht, of een plaatsje huurt, of op andere wijze de verantwoordelijkheid van zijn toenemend bezit draagt. Is daartegen, van uit zaken-standpunt, iets te zeggen? Moeten wij verder den heer Orban het verschil tusschen het bijwonerschap en het lijfeigenschap uitleggen? Wij zouden hem waarschijnlijk beleedigen. We stellen liever deze geheele zinsnede op rekening van zijn huidige denkmanier, verkregen in zijn voortdurende advocatuur der belangen van de Transvaalsche arme blanken. Woonden wij in Zuid-Afrika, dan zouden wij over dit arme blanken vraagstuk en het optreden van den heer Orban hierin nog wel het een en ander kunnen zeggen. Nu *wij* alleen te doen hebben met de al of-niet wenschelijkheid van landbouw emigratie van Nederland naar Zuid Afrika, kunnen we er verder over zwijgen.

Wat eindelijk het boeren tegen een deel van de opbrengst betreft: in een jong land als Zuid-Afrika is er geen gemakkelijker en prachtiger gelegenheid voor een emigrant om tot welvaart en bezit te geraken. Wij kunnen den heer Orban verzekeren, dat ditzelfde stelsel gevolgd wordt in Noord-Amerika, in Canada en in Argentinië. Daar is een historisch- oeconomische oorzaak voor, waarop wij nu, om niet te veel uit te weiden, niet kunnen ingaan. Voor den emigrant zonder veel middelen is dit de minste risico dragende wijze van onafhankelijk werken. Het resultaat is, dat een goed, ijverig en bekwaam emigrant niet zijn leven lang bijwoner behoeft te blijven, of voor een gedeelte van de opbrengst blijft werken, maar door huur of koop een geheel eigen bedrijf kan beginnen.

„De boeren hier zijn wel voor vooruitgang van landbouw en veeteelt, doch niet zo zeer voor emigratie."

Vooruitstrevende boeren — wij spreken alweer uit ondervinding — zien het voordeel van immigratie voor hun land wèl in, vooropgezet, dat niet bedoeld wordt *massa* immigratie, en niet immigratie van menschen, die door de ingeboren blanke bevolking niet kunnen worden geassimileerd.

„Voorts leest men in die „Beschouwingen": „De meeste kaffers, in de landbouw werkzaam, zijn onbekwaan voor hun werk en moeten als kinderen geleid worden, terwijl zij aan de andere kant een hoog loon eisen".

„Even verder leest men in diezelfde „beschouwingen": „Wat arbeidsloon betreft, zij vermeld, dat kaffers vaak verkregen kunnen worden tegen betaling van de opbrengst van enige morgen land".

Waarom schrijft de heer Orban deze twee uitspraken hier onder elkaar? Om 't te doen voorkomen, dat er tegenspraak is? Zoo ja, waar is die tegenspraak? Het een zoowel als het andere is waar. Is het soms niet regel, dat alleen kaffers als *blijvend* werkvolk (hoe minderwaardig en hoe duur ook) kunnen worden verkregen, door hun de opbrengst van een stuk land af te staan? De kaffers, die bij de boeren werk zoeken, zijn niet van de beste soort. Zij zijn doorgaans te lui of te zwak om in de mijnen te gaan werken, waar meer wordt verdiend dan bij den boer, die in den regel (gegeven de nog weinig ontwikkelde toestand van den landbouw) geen hoog loon kan betalen. De vraag is nu, wat voor den boer voordeeliger uitkomt op den duur: loon te betalen in geld, of in natura. Dikwijls is de kaffer op 't laatste meer gesteld dan op 't eerste.

„Wat het slot van de beschouwingen betreft, verwijs ik nogmaals naar hetgeen Generaal Botha als zijn ervaring te kennen gaf aan de deputatie uit de besturen van de Zuid-Afrikaanse Partij van Pretoria West omtrent het arme blanken vraagstuk. Grote voorzichtigheid wordt de Hollandse emigrant aanbevolen; ontevreden mensen hebben wij hier reeds te veel en door teleurstelling van emigranten zoude dit aantal spoedig vermeerderd worden.

„Pas op, gij stamgenoten, dat gij niet buiten uw weten wordt geeksploiteerd om de plaats te gaan vervullen van de kaffers, die zich onafhankelik gaan gevoelen en niet meer dan op de door hen gestelde voorwaarden bij de boeren willen gaan werken ten rechte of ten onrechte, doch uwe positie als blanke wordt er niet op verbeterd, het loon van blanke landbouwersknechts in Zuid-Afrika staat in verhouding van andere ambten en vakken, en de levensstandaard, zeer laag.

„Het loon van een kaffer hier bij een melkboer, ook belast met het uitbrengen van de melk, bedraagt £ 2 boven kost en inwoning per maand. Het loon van een blanke knecht, bij dezelfde boer, die feitelik meer en harder werk moet verrichten, bedraagt £ 4 à £ 5 per maand boven kost en inwoning. Kost en inwoning kan men in zulk een geval rekenen op £ 5 per maand, dit maakt dus een totaal van £ 9 a £ 10 per maand, doch daarvoor moet gewerkt worden van 3 uur 's morgens tot 's avonds 8 uur.

[De heer Orban wil toch niet kost-en-inwoning, zooals aan een kaffer verschaft, op één lijn stellen met aan blanke arbeidskrachten gegeven kost en inwoning?]

„Een timmerman, metselaar, bankwerker, smid, enz. verdient van 15/— tot £ 1 per dag van 9 werkuren. Komt dus van £ 18 tot £ 23 en hoger per maand. Maakt hiernaar uw berekening.

Wij halen zoo volledig mogelijk aan, en willen de wèl-gemeende waarschuwing ook niet in stukjes knippen. Maar de heer Orban vergunne ons een paar vragen:

Is in *Nederland* de levensstandaard van een boeren arbeider ook niet veel lager dan van de vak arbeiders in de steden?

Wie heeft de emigratie van Nederlandsche *landarbeiders* in geschrifte verdedigd?

Is het den heer Orban niet opgevallen, dat emigratie van boeren-zoons met eenig kapitaal wordt aanbevolen?

Waar wordt in Transvaal door een blanke bij een boer van 3 uur 's morgens tot 8 uur 's avonds gewerkt? Zelfs bij een boer, die nabij een groot dorp woont en daar zijn melk verkoopt, gebeurt dit niet. Misschien weet de heer Orban van een enkel geval, dat *precies* zóó is. Wij niet, maar 't zou mogelijk *kunnen* zijn. Maar mag zoo'n enkel geval worden voorgesteld als *regel?* De regel is, dat nooit 17 uur in één etmaal aan één stuk bij een boer wordt gewerkt.

Wat is de onafgebroken werktijd van een boeren-arbeider en *zijn gezin* in Nederland: *a.* op de melkboerderijen nabij groote steden of zuivelfabrieken; *b.* in den oogsttijd of bij den hooibouw? Is Zuid-Afrika in dit opzicht niet te verkiezen boven Nederland?

Is een loon van £ 9.— of £ 10.— per maand op een „plaats" zoo gering? Wat is het loon in Nederland? In Zuid-Afrika verdient een vak-arbeider meer dan dat. In Nederland bestaat, als de uur- of week-loonen worden vergeleken, een zelfde onderscheid. Maar heeft n Zuid-Afrika een vakarbeider 't heele

jaar door werk? Is daar geen werkeloosheid? Heeft u de *jaar*loonen al eens vergeleken? En ook vergeleken, wat een vakarbeider (met of zonder gezin) voor levensonderhoud, kleeding, woning enz. moet uitgeven met wat een blanke arbeider op een „plaats", die 't geheele jaar door werkt, uitgeeft?

Op het eind van uw artikel noemt gij 't voorbeeld van een emigrant, die £ 15 per maand op een „plaats" verdient. Wij beschouwen dit als een uitzonderings-geval. Zijn er echter veel timmerlui enz. die, *over 't geheele jaar gerekend*, dit bedrag per maand ontvangen? En blijkt uit dit voorbeeld niet, dat een bekwaam man — wij kennen dezen emigrant — ook in Zuid-Afrika in de boerderij een goed loon kan verdienen, en dat het dus zaak is, de emigratie van *bekwame* landbouwkundigen aan te moedigen, en niet voortdurend uit de ondervinding van doorgaans *relatief* onbekwame arme blanken in Zuid-Afrika de toestanden zwart te schilderen?

„Volgens de „beschouwingen" heeft men om een huur boerderijtje, want 200 morgen hier in Zuid-Afrika betekent maar min, te beginnen, £ 400 nodig als kapitaal; dit is al zeer billijk berekend, volstrekt niet te hoog, doch £ 400 is f 4,800; voorwaar geen klein kapitaaltje voor Holland, om hier gereed te hebben op een stukje huur grond, wat straks, als het bewerkt is, in huurprijs gaat rijzen of anders wordt verkocht. Voor lang bindende termijnen wordt hier nimmer, ook met het oog op eventueel aanwezige mineralen, verhuurd, en de grondprijzen zijn, zoals „Beschouwingen" zelfs aangeeft, opgaande."

Het is *niet* waar, dat 200 morgen, „maar min beteekenen" in Zuid-Afrika. In de Karroo, of in 't Westen van den Vrijstaat is 't zeker weinig In andere oorden is het niet weinig. Wij hebben hier weer een algemeene bewering, die zeer misleidend is. De beantwoording van de vraag, of een plaats van 200 morgen niets, weinig, iets of veel beteekent, is afhankelijk van den aard van den grond, de ligging, enz.

En wat de huur-contracten enz. betreft: zoowel de Regeering als de „Union Settlement Coy." geven goede voorwaarden, veel beter, dan de heer Orban hier, al weer generaliseerend, wat immers steeds misleidend is, voorstelt.

„Onder de Nederzettingswet, zowel in „Beschouwingen" als hier in besproken (wet no. 12 van 1912), zijn tot heden 67 applikanten geholpen tot een grondwaarde van £ 112,000, zodat gemiddeld per hoofd £ 400 als het een vijfde gedeelte voor grond is besteed.

„Ik wil nog even melden, dat mij geen lageveld in Lichtenburg-distrikt bekend is, dat is daar hoogveld; ook is daar, als in de distrikten Rustenburg en Lydenburg, absoluut geen grond te verkrijgen voor 8/— à 10/— per morgen, die voor boerderij iets betekent."

De vraag is alweer: voor welke soort van boerderij? Dergelijke prijzen zijn ook ons door Afrikaners, die de streken kennen, genoemd. In Rustenburg is ook grond te koop voor £ 30 het morgen, misschien vlak naast grond, die geen £ 3 kan halen. Laten wij, wat grondprijzen in Zuid-Afrika betreft, toch niet generaliseeren.

„De kleinboerderij, zoals in de „Beschouwingen" bedoeld met de landbouwkolonie te Kakamas, en zoals deze zijn op Mapochs gronden, Lagersdrift, Potchefstroom, Delmas en Standerton, zijn geen groot sukses; was zulks wel het geval, de regering der Unie, alsmede de kerken in Afrika, zouden voorzekerlik al reeds eerder uitbreiding aan deze schema's gegeven hebben, doch herhaaldelik kwamen deputaties uit verschillende koloniën zich bij betrokken kerkbesturen of bij de regering over hunne toestanden beklagen en hulp vragen. Zo was voor 14 dagen terug nog een deputatie uit een der landbouw-kolonies bij de Eerste Minister, en de volgende dag deelde de Eerste Minister, toen wij op uitbreiding van landbouwnederzettingen warm aandrongen, ons enige punten van bespreking van deze deputatie mede, wat deed blijken, dat het lang geen sukses was en niet als voorbeeld kon worden aangestipt. De fouten hierin komen nu bloot en moeten verbeterd worden; dat nu is in hoofdzaak geschikte grond, water en markten."

Waar ter wereld, waar gewerkt wordt, worden geen fouten gemaakt? Op Kakamas is veel en hard gewerkt, en natuurlijk zijn daar ook fouten gemaakt. Zoolang men zeggen kan, dat fouten hersteld zullen worden, is de zaak gezond. Dat fouten zijn gemaakt, beteekent toch niet, dat b.v. de geheele opzet van Kakamas (aan de Oranje rivier) niet deugt? of dat in bepaalde streken het klein bedrijf *à priori* onmogelijk is? De mogelijkheid is, alle fouten ten spijt, door Kakamas en door Goede Moed (aan de Oranjerivier in den Oranje Vrijstaat) bewezen. Uitbreiding is evenwel een kwestie van tijd en van geld en van het beschikbare *menschen*-materiaal.

„Nog even moet mij een waarschuwing uit de pen en wel tegenover personen, die soms zo gretig iemand begerig maken naar Zuid-Afrika over te komen, waarvan mij het hier volgende geval werd bekend gemaakt:

„De heer A. te Johannesburg deed een zekere met landbouw en veeteelt goed op de hoogte zijnde jonge man, die ook in Amerika ervaringen had opgedaan, hier naar Zuid-Afrika komen onder overeenkomst, dat deze persoon op zijn plaats zoude werken tegen een loon van £ 5 per maand boven kost en inwoning.

„Toen nu deze persoon een maand in zijn dienst was, schreef A. hem, dat hij hem niet langer £ 5 per maand wilde betalen, doch dit bedrag zou verminderen tot op £ 2 per maand. Onze jonge man nam daarmede echter geen genoegen, en alhoewel hij er in werd bemoeilikt, verliet hij de plaats van de heer A. en mocht het hem gelukken, in dezelfde lijn een andere betrekking te verkrijgen, alwaar hem £ 7 10s. per maand werd betaald; en nu juist hoor ik dat hij voor £ 15 per maand is geëngageerd op een farm, welbekend in dit land als in het buitenland. Deze beide laatste betrekkingen van dat jonge mens bewijzen wel, dat de vermindering van loon door de heer A. niet gerechtvaardigd was op grond van onkunde.

„Ook was het een geluk, dat „fortuna" aan de zijde was van de jonge man; anders was het aantal ontevredenen en mislukten weder met één vermeerderd geweest."

De geschiedenis van den jongen man en den heer A. was ons bekend. Wat bewijst ze evenwel, heer Orban? Toch geheel iets anders, dan u er mee bewijzen wil. O. i. leert men er uit, dat een jonge man, die energie heeft en werken wil en zijn vak kent, in Zuid-Afrika niet bang behoeft te zijn om in de boerderij een hem passende en loonende betrekking te vinden. De voorstelling van het feit (laatste gedeelte) is, naar wij meenen, niet geheel juist. Voor de daar-genoemde betrekking kwam, meenen wij, de jonge man te laat. Wat niet weg neemt, dat hij, nog vóór zijn diensttermijn bij den grondeigenaar, voor wien hij werkte, om was, een andere betrekking had gevonden.

Was het hem niet gelukt .... ja dan! — Maar wij beweren dat zoo iets aan de goeden wèl, aan de onbekwamen zeker niet gelukt.

Of een landbouw-emigrant al dan niet zal slagen, is een kwestie van zijn werkkracht, werklust, kennis en aanpassingsvermogen. Niet iedereen slaagt, niet iedereen mislukt. Laten wij, niet waar, niet generaliseeren, maar *voorzichtig* zijn in ons oordeel, zooals wij voorzichtig moeten zijn in de keuze van emigranten. Dit laatste wordt ons, hoewel onnoodig, door den heer Orban voortdurend voorgehouden. Mogen wij die andere voorzichtigheid in zijn aandacht aanbevelen?

„Ik vermeen het mijne er toe te hebben bijgedragen om tot voorzichtigheid aan te raden; de „Beschouwingen" zijn niet geheel juist en met zichzelf in strijd. Wil ik emigratie aanbevelen, zo moet het voordeel komen aan de zijde van de emigrant. In het huidige geval, en zoals aangegeven onder „Beschouwingen", komt het grootste voordeel aan de gevestigde landbouwer hier, die zich wil ontfermen emigranten een paar jaar bij hem tegen kost en inwoning in de leer te nemen [1]), zonder wat of niets uit te betalen. Wat is dus het doel? Zo het werkelik ten gerieve is voor gewenste emigratie, dan is het hoog nodig, dat het door ter zake kundigen wordt herzien."

Wij zijn aan 't einde. Duidelijk is, dunkt ons, gebleken, dat de heer Orban de kwestie van emigratie uit een heel vreemd standpunt bekijkt. De keuze van dit standpunt *lijkt* ons gevolg van een aan de grondeigenaars en aan de Zuid-Afrikaansche Regeering vijandige gezindheid, welke weer het gevolg is van het uit het oog verliezen der reëele verhoudingen, omdat de heer Orban spreekt als pleitbezorger der Afrikaner arme blanken, die, naar hij te goeder trouw meent, alleen op de been kunnen worden geholpen als zij van grondeigenaar en van de Regeering meer ontvangen dan zij kunnen geven. Hij kan zich blijkbaar niet het geval indenken, dat *zoowel* de emigrant als de Zuid-Afrikaansche grond-eigenaar of de Zuid-Afrikaansche Regeering bij emigratie te gelijkertijd voordeel zullen hebben. Zijn redeneering is: de eene partij heeft het meeste, dus de andere partij (d.w.z de emigrant) het minste, volgens den indruk, dien de heer Orban vestigt, in het geheel geen voordeel of zelfs nadeel. Tegen die voorstelling komen wij op. Wij beschouwen de zaak als een reëele transactie In den handel hebben, in normale omstandigheden, beide partijen, bij een zelfde transactie optredend, daarvan beide voordeel. Anders was er geen transactie. Zoo is het ook hier. Als de Zuid-Afrikaansche grondeigenaars in emigratie *geen* voordeel zien, werken zij ze tegen. Zien zij er *wèl* voordeel in, dan werken zij ze in de hand. Hoeveel voordeel er voor hen in zit, kan ons onverschillig laten. De vraag voor ons is: of er ook voor den emigrant voordeel is te behalen. En gegeven de hoedanigheden van den emigrant, zooals wij ze reeds hebben opgesomd, gegeven: een boerenzoon (dus *in den regel* niet een boerenarbeider) liefst in het bezit van eenig kapitaal, in elk geval in het bezit van energie, werklust, werkkracht, aanpassingsvermogen en kennis, zien wij zulk voordeel. Wij verwachten alleen, dat er grondeigenaars zijn, die er hun voordeel in zien, zulke emigranten bij zich op te nemen, waardoor de emigrant het voordeel heeft, om de noodige plaatselijke ervaring en kennis op te doen, zonder welke succes in Zuid-Afrika uitgesloten is.

De wijze, waarop de heer Orban de zaak beschouwt, is niet de rechte. Wij hebben niet tot taak, de Beschouwingen van de meergemelde commissie in al hun onderdeelen te verdedigen. Ook wij zouden enkele opmerkingen kunnen maken over onjuistheden, welke evenwel aan de waarde van het verslag en de algemeene betrouwbaarheid daarvan weinig toe- of afdoen. Wij hebben hier en daar op de, meestal door verwaarloozing van bijzonderheden ontstane onjuistheden, door den heer Orban geschreven, gewezen. Doch ook deze zijn voor ons niet de hoofdzaak. Hoofdzaak is zijn verkeerd gekozen standpunt, dat met emigratie van Nederlandsche landbouwers weinig of niets te maken heeft Mocht de heer Orban op deze beschouwingen weer nieuwe beschouwingen willen leveren, en daarbij weer hetzelfde standpunt, als hij nu innam, kiezen, dan willen wij bij voorbaat verklaren, dat wij er niet meer op zullen ingaan. Van vruchtdragende discussie kan — voor zoover dit op zulk een afstand al mogelijk is — geen sprake zijn, als de twee partijen van geheel verschillend standpunt uitgaan. En alvorens de heer Orban van zijn mogelijke begeerte om op ons geschrijf antwoord te geven, gaat voldoen, zouden wij hem willen verzoeken, een onderhoud te hebben met de heeren Beerstecher c. s., hetgeen tot gevolg zou kunnen hebben, dat verkeerd begrijpen van elkaars meeningen, als gevolg van verschillend gekozen standpunt, werd buitengesloten.

[1]) Zulk „volontair"-schap, zooals de heer Orban wel weet, ook in Nederland in landbouw-kringen niet onbekend — meestal moet hier en elders door den volontair bovendien nog leergeld worden betaald, hetgeen, naar wij meenen, in Zuid-Afrika nog niet gebruikelijk is — komt weinig voor. In de meeste gevallen, ons bekend, werd, boven kost en inwoning onmiddellijk loon (van £ 3.— tot £ 5.— en meer in de maand) uitbetaald.

Buitenlandsche handel van Zuid-Afrika in Augustus en de eerste acht maanden van 1913.

De handelsstatistiek over Augustus l.l., aldus merkt de *Rand Daily Mail* op, geeft weinig blijk van den invloed der woelingen in het Rand-district op den algemeenen handel van het land. De uitvoer verminderde weliswaar eenigszins, tengevolge van den achteruitgang der goudproductie, veroorzaakt door het tekort aan inlandsche arbeidskrachten, doch de invoer was daarentegen grooter dan in Augustus 1912. Tengevolge van de droogte verwachtte men een toeneming van den invoer van levensmiddelen en de handelsstatistieken toonen aan, dat deze verwachting werd verwezenlijkt Zoo was b.v. de invoer van granen en meel £ 70.000 en die van vleesch £ 10.000 grooter dan in Augustus van verleden jaar. Voorts steeg ook de invoer van voertuigen, machinerieën, ijzer- en staalwaren, meubelen, drogerijen en chemicaliën, enz. Het kan zijn, dat de vrees voor een depressie blijken zal, op de statistieken over September invloed te hebben uitgeoefend, doch in die over Augustus valt van een dergelijken invloed nog weinig te bespeuren.

Beschouwt men de cijfers over de eerste acht maanden van het jaar, dan ziet men, dat de handel van de Unie over het algemeen is vooruitgegaan. De totale invoer steeg n.l. met ca. £ 2.000.000 en de totale uitvoer met ruim £ 4.000.000. Het is niet bevredigend, dat de invoer van levensmiddelen en dranken in de eerste acht maanden van 1913 bijna 1¼ millioen £ grooter was dan in het overeenkomstige tijdvak van verleden jaar, hetgeen zijn verklaring vindt in de gedeeltelijke mislukking van den vorigen oogst. Men hoort veel spreken over een depressie in het mijnwezen, doch daarmede is niet in overeenstemming, dat de invoer van mijnbouwmachines met £ 50.000 is toegenomen. Gedurende de eerste acht maanden van het loopende jaar importeerde de Unie voor £ 824.000 aan automobielen, motorrijwielen en onderdeelen daarvan, hetgeen een vermeerdering van 100 % beteekent, in vergelijking met het overeenkomstige cijfer voor 1912. Wat den uitvoer betreft, valt een toeneming te constateeren van ruim ½ millioen £ bij wol en van ruim ½ millioen £ bij struisveeren. Daarentegen verminderde, tengevolge van de droogte, de export van veevoeder met £ 10.000, terwijl die van granen en meel daalde van £ 313.812 tot £ 59.381. De totale uitvoer van levensmiddelen en dranken verminderde tot op de helft, een duidelijk bewijs van het slechte seizoen, dat de landbouwers hebben doorgemaakt.

MELK en BOTER v/d
NDERLINGE
EREENIGING
EEHOUDERS
WETERINGSCHANS·AMSTERDAM
ONDER WETENSCHAPPELIJK TOEZICHT

MELK en BOTER v/d
NDERLINGE
EREENIGING
EEHOUDERS
WETERINGSCHANS·AMSTERDAM
ONDER WETENSCHAPPELIJK TOEZICHT

